

MEHNAT JARAYONI SHAROITINI SHAKLLANTIRUVCHI OMILLAR VA ULARNING SINFLANISHI

O'tkirova Mahliyo Ruhiddin qizi

Toshkent Davlat Texnika Universiteti. Assistent
mahliyoutkirova286@gmail.com

Anotatsiya: *Ushbu maqolada ishlab chiqarishda mehnat sharoitlarini yaxshilash ishlari mehnat sharoitlarini shakllantiruvchi bir qator omillarni hisobga olgan holda tashkil etiladi. Barcha ishlab chiqarish omillarini amalda quyidagicha guruhlarga bo'lish mumkin: tashkiliy, texnik, sanitar-gigiyenik, ergonomik, ijtimoiy-maishiy, ruhiy- fiziologik, tabiiy-iqlimiy va iqtisodiy.*

Kalit so'zlar: *xavfsizlik, zamonaviy texnikalar, maxsus kiyimlar, mexanizatsiya avtomatlashtirish darajasi, mashina, mexanizm, asbob-uskuna, jihoz.*

Аннотация: *В данной статье работа по улучшению условий труда на производстве организована с учетом ряда факторов, формирующих условия труда. Все производственные факторы практически можно разделить на следующие группы: организационные, технические, санитарно-гигиенические, эргономические, социально-бытовые, психофизиологические, природно-климатические и экономические.*

Ключевые слова: *безопасность, современная техника, специальная одежда, степень автоматизации механизации, машина, механизм, оборудование, оборудование*

Annotation: *In this article, work on improving working conditions in production is organized taking into account a number of factors that shape working conditions. All production factors can be practically divided into the following groups: organizational, technical, sanitary-hygienic, ergonomic, social-household, mental-physiological, natural-climatic and economic.*

Key words: *safety, modern techniques, special clothing, degree of automation of mechanization, machine, mechanism, equipment, equipment*

KIRISH

Har qanday jamiyat uchun inson butun faoliyati davomida, qanaqa faoliyat bilan shug'ullanishidan qat'i nazar, qadr-qimmatga ega bo'lishi lozim. Chunki, o'z fuqarolarining sog'lig'iga va hayotiga nisbatan bo'lgan e'tibor har qanday jamiyat taraqqiyot darajasining asosiy o'lchov mezonlaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining birinchi yilidan boshlab davlat bosh islohotchi taomuli asosida mamlakatning siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy yo'nalishlarini belgilab oldi va bu yo'ldan og'ishmay bormoqda. Insonning jamiyatni taraqqiy ettirish hamda ishlab chiqarishni boshqarishda asosiy kuch ekanligini hisobga olib, uning xavfsizligi va sog'lig'ini saqlash ijtimoiy taraqqiyot yo'lidagi muhim omil hisoblanadi.

Mamlakatning har bir fuqarosi o'zi yashab turgan jamiyatni shakllantirishdagi, rivojlantirishdagi, ishlab chiqarishda ishlashdagi va uni boshqarishdagi asosiy kuch hisoblanadi. Demak, har bir davlatning asosiy boyligi uning fuqarolaridir, shu jumladan

aholining katta qismini tashkil qiluvchi yoshlardir. Shu sababli fuqarolarning mehnat xavfsizligini ta'minlash va sog'lig'ini saqlash jamiyat ijtimoiy taraqqiyoti yo'lidagi muhim omil hisoblanadi.

Hozirgi zamon ishlab chiqarishi, shu jumladan, suv va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi ham, zamonaviy texnikalar va uskunalar bilan jihozlanganligi, texnika va texnologiyaning doimiy ravishda takomillashib va murakkablashib turishi, hamda ishlab chiqarish jarayonlarining intensivlashuvi bilan farqlanadi. Bunda suv va qishloq xo'jaligida ishlarning davriyligi va mavsumiyliigi, foydalanilayotgan energiyaning turiligi (mexanik, issiqlik, elektr, yorug'lik va boshqalar), modda va materiallarning (qattiq, suyuq, gazsimon) har xilligi, bajarilayotgan ishlarning ob-havo sharoitlariga va boshqa turli sabablarga bog'liqligini mehnat sharoitlarini o'rganishda va uni me'yorlashtirishda hisobga olish kerak.

MUHOKAMA

Ishlab chiqarishda mehnat sharoitlarini yaxshilash ishlari mehnat sharoitlarini shakllantiruvchi bir qator omillarni hisobga olgan holda tashkil etiladi. Barcha ishlab chiqarish omillarini amalda quyidagicha guruhlarga bo'lish mumkin: tashkiliy, texnik, sanitar-gigiyenik, ergonomik, ijtimoiy-maishiy, ruhiy- fiziologik, tabiiy-iqlimiy va iqtisodiy.

Tashkiliy omillar – korxonada qabul qilingan ishlash va dam olish tartibi, ishning tashkil etilish shakli va o'rnatilgan intizom, ishchilarning shaxsiy himoyalalanish vositalari, maxsus kiyimlar va boshqa muhofazalanish vositalari bilan ta'minlanganligi, mehnat xavfsizligi talablariga amal qilinishi ustidan qilinadigan nazorat tizimining tashkil etilganlik holati, mehnat muhofazasi xizmatining tashkil etilganligi, ishchilarning kasbiy tayyorgarlik darajasi va ularning mehnat xavfsizligi qoidalariga o'qitilishi va boshqa.

Texnik omillar – ishlab chiqarish jarayonlarini mexanizatsiyalash va avtomatlashtirish darajasi, mashina va mexanizmlarning, asbob-uskuna va jihozlarning texnika xavfsizligi talablariga javob berishlik holati, mashina va mexanizmlarni boshqarishda elektron hisoblash mashinalarining qo'llanilishi, himoyalash vositalarining sozligi va yetarliligi, xavfli zonalarining ishonchli to'silganligi va boshqa.

Sanitar-gigiyenik omillar – ish joylaridagi mikroiklim ko'rsatkichlarining, yoritilganlikning, titrash va shovqin darajasining, havo tozaligining, turli nurlanish(issiqlik, ionlashtiruvchi, lazer, ultrabinafsha)larning va boshqa omillarning sanitar-gigiyenik me'yorlar talabiga javob berishi yoki bermasligi kiradi.

Ergonomik omillar – mashina va mexanizmlarning, uskuna va jihozlar ko'rsatkichlarining insonning antropometrik, ruhiy-fiziologik va boshqa ko'rsatkichlariga mos kelishi. Bunga texnika va uning ishchi organlarining kinematik va dinamik ko'rsatkichlari to'g'risida kelayotgan ma'lumotlarning hajmi, ma'lumotlarni aks ettirish vositalarining miqdori va ko'rishga qulay joylashganligi, ish joylarini tashkil etish darajasi, boshqarish organlarining qulay joylashganligi, boshqaruvchi (operator) o'rindig'ining konstruksiyasi va boshqalar kiradi.

Ijtimoiy-maishiy omillar – ishlab chiqarish madaniyati, ish joylarida ta'minlangan tozalik va o'rnatilgan tartib, korxonada hududining ko'kalamzorlashtirilganligi, maishiy xonalar turi, soni va holati, oshxona, tibbiyot punktlari, poliklinikalar va bog'chalarning mavjudligi,

yo'llarning holati, ishlovchilar uchun qurilgan turar joy komplekslarining qulayligi, zamonaviy talablarga javob berishi va boshqalar kiradi.

Ruhiy-fiziologik omillar – mehnatning og'irligi va jadalligi, monotonligi, jamoadagi ruhiy holat, ishchilarning bir-biri va ish beruvchi bilan bilan o'zaro munosabatlari, o'z ishidan qoniqish hosil bo'lish yoki bo'lmasligi, ishda kasbiy va mansab tomonidan o'sish istiqbolining yo'qligi va boshqalar kiradi.

Tabiiy-iqlimiy omillar – korxonada joylashgan hududning geografik o'rni va meteorologik ko'rsatkichlari (dengiz sathiga nisbatan balandligi, relyefi, yog'ingarchiliklarning turlari va jadalligi, havo harorati va namligi, havoning ionlanishi, atmosfera bosimi) kiradi.

Iqtisodiy omillar – mehnatga haq to'lash va ishchi mehnatini rag'batlantirish darajasi, mehnat muhofazasiga ajratilgan mablag'ning boshqa maqsadlarga sarflanishi holati, mehnat muhofazasiga doir chora-tadbirlarga kam o'rin va mablag' ajratilganligi va boshqalar kiradi.

XULOSA.

Ishlab chiqarishda mehnat sharoitini yaxshilash bo'yicha qilinadigan ishlarning samarali yakunlanishi, ya'ni ko'zlangan maqsadga erishish, mehnat sharoiti holatini to'g'ri tahlil qilishga va bu holatni alohida elementlar bo'yicha, hamda qandaydir bir ko'rsatkich bilan umumiy baholashga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. MEHNAT MUHOFAZASI MAXSUS KURSI. E.I. IBRAGIMOV, S. GAZINAZAROVA, O.R. YULDASHEV. Toshkent – 2014.
2. MEHNAT MUHOFAZASI VA TEXNIKA XAVFSIZLIGI, O.D. RAHIMOV, R.T. XO'JAQULOV, O.T. HASANOVA, O'R. YO'LDOSHEV. «Davr nashriyoti» Toshkent – 2013.
3. MEHNAT PSIXOLOGIYASI Umarova Navbahor Shokirovna TOSHKENT – 2018.
4. MEHNATNI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH. Bakieva I.A. IQTISODIYOT – 2019.
5. MEHNATNI MUHOFAZA QILISH. Y.O. MANNONOV, K.G. MAVLONOV. Toshkent — «ILM ZIYO» — 2015.
6. HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI. H.X. RAZZOQOV, SH.A. MAMASOV. TOSHKENT – 2019.
7. MEHNAT MUHOFAZASI MAXSUS KURSI. O.R. YULDASHEV Toshkent-2015.
8. <https://mehnat.uz/>
9. Teshaboyev, A. M., & Meliboyev, I. A. (2022). Types and Applications of Corrosion-Resistant Metals. Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science, 3(5), 15-22.
10. Mamirov, I., Sobirov, A., Xasanov, A. S., & Meliboyev, I. (2022, September). Raqamlashib Borayotgan Zamonaviy Oliy Ta'limda Pedagogning Kasbiy Kompetentsiyalarini Rivojlantirishning Zamonaviy Mexanizmlari. In Conference Zone (pp. 8-11).

11. O'G'Li, M. I. A. (2022). Gazdan xavfli ishlarni xavfsiz olib borishni tashkillashtirish bo 'yicha xavfsizlik tizimi. Ta'lim fidoyilari, 4(7), 36-40.
12. Домуладжанова, Ш. И., Мелибоев, И. А., & Мамиров, И. Г. (2022, November). Способы и устройства по производству извести. In Conference Zone (pp. 327-337).
13. Meliboyev, I. A. (2022). Azot oksidli chiqindi gazlarni katalitik zararsizlantirish usuli. Pedagog, 5(6), 257-261.
14. Meliboyev, I. A. (2022). Oliy ta'lim muassasalarida modulli o 'qitishning ahamiyati. Pedagog, 5(6), 333-336.
15. Sh, A. S., & Meliboyev, I. A. (2022, December). FIZIKA FANI AMALIY MASHGULOTLARIDA, LABARATORIYALARIDA O'QUVCHILAR MAVZUNI TERANROQ ANGLASHI UCHUN SUNIY INTELLEKT JIHOZLARDAN FOYDALANISH. In Conference Zone (pp. 423-428).
16. Xasanov, A. (2022). РАЗРАБОТКА СИСТЕМЫ БЕЗОПАСНОГО УПРАВЛЕНИЯ АВТОМАТИЗИРОВАННЫМ ПРОЦЕССОМ НИЗКОТЕМПЕРАТУРНОГО РАЗДЕЛЕНИЯ ГАЗОВ. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 1184-1190.
17. Abdruraxmon o'g'li, M. I. (2022). A Method of Catalytic Neutralization of Exhaust Gases with Nitrogen Oxides. Eurasian Research Bulletin, 14, 21-24.
18. Abdruraxmon O'g'li, M. I. (2022). OCCUPATIONAL DISEASES IN INDUSTRIAL ENTERPRISES: CAUSES, TYPES AND PRINCIPLES OF PREVENTION. International Journal of Advance Scientific Research, 2(10), 1-9.
- KH, R. A., SH, K. E., & IA, M. (2023). The Study of Modern Fire Protection Technologies For Effective Fire Extinguishing. Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521), 69-73.
19. Xamidullaevich, R. A. (2023). Development and Improvement of The Methods of Increase Labor Safety of Oil and Gas Network Employees on The Basis of Using The Method of Registration of Dangerous Situations. European Journal of Emerging Technology and Discoveries, 1(2), 11-16.
20. Abduraxmon o'g'li, M. I. (2022). MATERIALLAR KRISTALIDAGI NUQSONLAR VA ULARNI ANIQLASH USULLARI. PEDAGOG, 5(6), 413-415.